

A peu per Galícia - Josep Maria Espinàs

L'any 1929, a París, un jove Salvador Dalí escrivia textos on descrivia minuciosament tot el que hi havia damunt les taules d'un bar, tot el que passava en un metre quadrat dels jardins de Luxemburg. D'aquesta transcripció de l'atzar objectiu en deia "documentals". Els llibres de viatges a peu que ha escrit Josep Maria Espinàs (Barcelona, 1927) entronquen amb aquella pràctica: lluny de la recerca, de l'espectacle, de l'argument, l'autor traspasa al text tot el que passa davant dels seus ulls, no per convertir-lo en literatura a còpia d'estil, sinó per deixar-ne constància. Són també, doncs, documentals.

Però des dels anys vint ha plogut molt, sobretot a Galícia. Espinàs sembla seguir el solc de les sèries artístiques en la línia Andy Warhol. ¿Com s'entenen tots els seus llibres de viatges a peu, tots ells semblants, tots lleugerament diferents, si no és com a porcions d'una sèrie minimalista? Minimalisme que es tradueix, també, en la renúncia a l'aprofundiment, a les conclusions, a la força de l'expressió o del tema. A la cafeteria Farelo d'Antas de Ulla, Espinàs reproduïx un fragment d'una revista dominical, i a continuació copia textualment els ingredients d'un gelat, un Magic Supreme Chocolate. A continuació cita un retall d'una cançó que sent, al mateix bar. Quan surt, llegeix en una capsa d'ous: "Huevos de gallinas en libertad". Si aquestes pàgines les haguessin escrit Hac Mor o Perejaume, es consideraria avantguardisme. Ha arribat el moment d'afirmar que la producció literària de J. M. Espinàs es mou dins els límits de l'experimentalisme menys temperat.

No es pot dir que amagui les seves cartes. Al pròleg cita Julien Gracq quan confessa el seu anhel d'annexionar "nous territoris a la literatura", i al primer capítol hi podem llegir: "Ja fa temps que no m'interessen gaire els arguments". Només després d'aquesta declaració pot acceptar el lector que l'autor esmenti, *en passant*, personatges prou consistents per donar peu a una narració, com l'home immòbil de Santa Mariña, o Ànxeles, pastora de vaques, o també el poble amb un sol nen, o el bar de Ventosa on obren 25 hores al dia, però que el viatger troba tancat.

Entre les ombres, entre els fragments costumistes o txekhovians, Espinàs sap, de tant en tant, deixar caure una dada sobre la immigració, un refrany en gallec, un comentari sobre la toponímia. Però no ens enganyéssim. No estem llegint una guia de viatges, sinó tot el contrari. I quan, entre tant vagareig d'ulls per racons que no han estat mai escrits, topem amb una crítica al gregarisme del Camí de Santiago, tenim la sensació que som davant un caminant espriuà, que és com dir davant un viatger transcendental. El que importa, al capdavall, no és el que es troba pel camí, ni tan sols el camí: l'important és caminar.